

PUBLICATIES VAN HET NATUURHISTORISCH
GENOOTSCHAP. REEKS XII (1960-'61).

INHOUD:

Préface

Dr. W. Minis-van de Geyn: Het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.
Les relations d'échange.

Dr. E. M. Kruytzer: Le Musée d'Histoire Naturelle de Maastricht.

G. Kortembout van der Sluijs: The fossil tapir of Maalbeek, Netherlands.

Prof. Dr. G. H. R. von Koenigswald. Fossil cats from the Tegelen Clay.

C. Willemse. Description of some new Orthoptera from the Indo-Malayan region (Tettigoniidae).

Dr. J. K. A. van Boven. Le polymorphisme dans la caste d'ouvrières de la fourmi voyageuse: *Dorylus (Anomma) wilverthi* Emery (Hymenoptera: Formicidae).

Dr. J. Hofker. The Foraminifera of the Upper Campanian-Maastrichtian boundary in South-Limburg, Netherlands.

Prof. Dr. J. Heimaans. Taxonomic, phytogeographical and ecological problems round *Viola calaminaria* Lej.

Dr. Walter Soyka. Neue monographische Revision der Camptoptera-Gruppe mit den Gattungen *Camptoptera* Förster, *Stichothrix* Förster, *Macrocampa* Girault und *Wertanekiella* n.g. (Myrmecidae, Chalcidoidea, Hymenoptera).

Prof. Dr. J. J. G. Prick. Some considerations on seasonal dimorphism occurring with *Araschnia levana-prorsa* based on observations and experimental investigation.

Br. Agatho. De roodborsttapuit, *Saxicola torquata rubicola* L. Een onderzoek naar zijn leefwijze en broedbiologie (With a summary: Life of the continental Stonechat).

Deze Reeks is bedoeld als jubileumuitgave en wij danken de medewerkers voor hun belangrijke bijdragen.

De prijs van Reeks XII is voor leden van het Natuurhistorisch Genootschap f 10,—, voor niet-leden f 15,—. Het artikel van Br. Agatho „De roodborsttapuit” is afzonderlijk verkrijgbaar. Prijs voor leden f 5,—, voor niet-leden f 7,50.

VERSLAG VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht, op 3 januari 1961.

De voorzitter opent deze eerste vergadering van 1961 met nieuwjaarswensen uit te spreken voor alle leden en hun huisgenoten. Aan dokter Willemse, die herstellende is van een ernstige ziekte, wordt een kaart met aller beste wensen voor een spoedig herstel gezonden.

De voorzitter herinnert aan het voorwoord van het bestuur in het jubileumnummer: het werk moet doorgaan om een bundel opstellen te krijgen, die een vrij volledig beeld geeft van onze provincie. Hij wekt de leden op, hun waarnemingen op schrift te stellen, of toch minstens op de maandvergaderingen te Maastricht en te Heerlen mede te delen. De kracht van het Genootschap heeft steeds mede gelegen in de maandvergaderingen.

Op de feestdag van het gouden jubileum ontving het Genootschap een telegram van de volgende inhoud: „Hartelijke gelukwensen met Uw 50-jarig bestaan. Wilde Kat wordt U bij deze geschonken. S. Houben, Maasbracht”. Dit is ongetwijfeld de belangrijkste schenking, die te vermelden is. Van de heer Maassen te Montfort is een hamster afkomstig, uit Koningsbosch (20-VIII-1954), en een boomkikker, uit Montfort (juni 1951).

Van de heren Maassen en Ottenheym vlinders uit Midden-Limburg, o.a. *Cirrhia ocellaris* Bkh., die op het ogenblik vrij veel voorkomt: *Hoplodrina ambigua* Schiff., oorspronkelijk een immigrant, die voor het eerst in 1946 bij Roermond gevangen is, (zie Natuurh. Maandbl. 1951, p. 91), later talrijk werd in de buurt van Maastricht, en nu veel gevonden wordt in Midden-Limburg; *Catephia alchymista* Schiff., een zeldzame soort, die momenteel vrij veel voorkomt. Ook van de heer Pijpers (Swalmen) ontving het museum enige vlinders, o.a. *Catephia alchymista* Schiff. (Belfeld, Linne), *Pseudoips prasiana* Hb. en *Jaspidia deceptor* Scop. uit de omgeving van Bemelen, voor ons land uiterst zeldzaam.

De heer H. J. Essers uit Kerkrade schonk een kop van *Apateodus corneti* (For.), een zeesnoek, afkomstig uit een groeve in de Kunrader Kalk aan de weg Ubachsberg—Welten (juli 1949). De losse stukken zijn door de goede zorgen van Dr. P. Kruizinga weer een fraai geheel geworden. Het museum bezit reeds twee

van dergelijke koppen (Natuurh. Maandblad, 1952, p. 42). De Kon. Sphinx-Céramique verblijdde het bestuur met een extra jubileumgave. Tot slot vestigt de voorzitter de aandacht op een in Limosa verschijnende rubriek „Ornithologie van Nederland”, welke wordt samengesteld uit waarnemingen, die jaarlijks bij de redactie binnenkomen. Het doel van dit onderzoek is o.a. het broedgebied van verschillende soorten vogels, b.v. van de ortolaan, vast te stellen. Voor geïnteresseerden zijn kaarten beschikbaar, die in tweevoud moeten worden opgezonden.

Mevr. Tulleners heeft in haar tuin geregeld een mus, die steeds witter wordt. De verkleuring is aan de kop begonnen. Dit zou volgens de heer M o m m e r s een ouderdomsverschijnsel kunnen zijn. De arenden van de Hohenzollerns werden van ouderdom grijs. Deze dieren waren wel 100 jaar oud. Ook door verwonding kan de huid plaatselijk veren of haren vormen zonder kleurstof, b.v. bij kanaries en ook bij paarden. De heer van Noorden heeft geexperimenteerd met een polaroid zonnebril en een microscoop. Hij kon met twee glazen de optisch actieve mineralen onderscheiden, door er poeder van op het objectglas te brengen. De heer Willems vermeldt hoe de heer G o e s s e n s uit Gronsveld constateert dat ergens dassen in het bos voorkomen: De dieren eten nl. de kolven uit de bloemstengels van de aronskelken, zonder de schede te beschadigen.

De heer P. Kemp zag op 12 nov. 1960 bij Roermond 1 purperreiger. Bij Stevensweert nam hij op 16 nov. 1960 o.a. 2 mann. smient, 1 fuut en 1 bonte kraai waar. Een mannetje blauwe kiekendief vloog op 18 nov. 1960 over de heide bij Rekem B. Dezelfde middag joeg hij aldaar één velduil uit de heide op. Op de plaats ten W. van Genk, waar jaarlijks bonte kraaien terugkeren waren op 23 nov. 1960 tenminste 10 exemplaren aanwezig. Van de vogels, die hij op 22 dec. 1960 ten N. van Roermond waarnam, wil hij vermelden: 3 wijfjes brilduiker, 3 mannetjes tefeelend en 1 volwassen mantelmeeuw, en verder vanwege het aantal ca. 1000 Kieviten. Bij Itteren waren op 27 dec. 1960 1 wijfje nonnetje en 3 mannetjes tafeelend. Boven de weilanden in de buurt vloog 1 volwassen stormmeeuw. Het aantal kokmeeuwen tussen de bruggen te Maastricht is ongeveer even groot als vorige winter om deze tijd van het jaar. Ter plaatse waren minstens 400 indi-

viduen op 29 dec. 1960. Op een van de vorige vergaderingen kwam de trek van de kraanvogels ter sprake. Misschien is het interessant te vermelden, dat hij op 10 okt. 1948, tussen 17,30 en 18,05 uur, 1 groep van ca 200 exemplaren en 8 groepen van elk ruim 100 exemplaren, dus in totaal ongeveer 1000 kraanvogels tussen Heugem (Maastricht) en Gronsveld in een Z.W.-richting zag overtrekken.

te Heerlen op 11 januari 1961.

De Heer Bult deed de volgende mededelingen: In het moeras tussen Hopel en Chèvremont verrasten de heer C o n e n en ik op 23 november 1960 een roerdomp, die nu eens niet de paalstand aannam, maar zich op holle vleugels aan verdere waarneming onttrok. Tussen 27 december en 2 januari zagen wij daar een groep van 9 blauwe reigers. In de grensstrook ten oosten van de steenstort van de Hendrik, op Duits gebied, hield zich tussen 23 en 27 november een klapekster op. Helaas wordt deze soort op de Brunssumerheide niet meer waargenomen.

Een op de steenberg van de Oranje Nassau I onder aanplant van eiken groeiende aardster bleek na determinatie door de heer M o m m e r s de hygrometrische aardster te zijn, ook wel genoemd het weerhuisje („poorman's weatherglass”), *Astraeus hygrometricus* (p.) Morg. In de bovenste verweerde laag van het stort bleken nog verscheidene exemplaren in het eerste stadium van hun groei, in knol- of bolvorm, aanwezig te zijn. Een tiental staan er nu nog in stervorm. Hun aantal zal wel vele malen groter zijn geweest. De heer v a n E y n d h o v e n te Haarlem was door deze vondst ten zeerste verrast, en er erg mee in zijn schik, omdat voor zover hij wist, dit de eerste vondst in Limburg was.

De klapekster is ook waargenomen op 28 dec. 1960 door de heer v a n N i e u w e n h o v e n op de Raarderberg onder de gemeente Meerssen. Het dier vertoonde voor een gezelschap van 10 personen herhaaldelijk zijn biddende jachtwijze.

Vervolgens was er nog een mededeling over een waarneming van een roerdomp onstreeks half november op de Putberg; de beschrijving van de vogel klopt wel, maar de plaats van waarneming is wel wat zonderling.

Daarna vertelde Dr. Dijkstra hoe men door middel van grammofoonplaten, welke vogelgeluiden en -zang weergeven, de desbetreffende

mannelijksvogels naar zich toe kan lokken en tot zang kan prikkelen. Soms is een melodietje ingeblikte muziek van enkele seconden voldoende om een zanger een half uur lang aaneenstuk te laten kwinkeleren. Daar dit vlak bij de waarnemer gebeurt, is dit een pracht gelegenheid deze zang op een bandrecorder op te nemen en zodoende zijn archief vogelgeluiden aanzienlijk uit te breiden. Ook kan men een aardig inzicht krijgen in de dichtheid van een bepaalde soort, door zijn gezang telkens over een zekere afstand van bijv. 800 m, te laten weerklinken. Men lokt zo steeds andere exemplaren tot zich.

De droogbroeier, welke in prijscouranten als *Sauromatum guttatum* aangegeven staat, zal voor velen misschien wel geen onbekende zijn. Deze plant, een Aracee, waartoe ook onze Gevlekte aronskelk behoort, is afkomstig uit Indië. Dr. Dijkstra had een bloeiend exemplaar ter vergadering meegebracht en gaf een demonstratie van de bloeiwijze. De bloeischede, welke de bloeikolf omgeeft, is zeer opvallend van kleur. De bloeikolf, van bovenaf gerekend, is kaal. Naar onderen treft men een groot aantal mannelijke bloemen aan, welke zeer dicht opeen in enige kransen staan. Hieronder bevindt zich weer een kaal gedeelte, daarna een aantal knotsvormige voorwerpjes, welke omgevormde geslachtloze bloemen zijn en een soort van fuik vormen. Helemaal aan de basis van de kolf komen de vrouwelijke bloemen voor. De bestuivingstechniek werd besproken; gewezen werd op het feit, dat de maaswijdte van de fuik zo ruim is, dat deze geen verandering kan zijn voor de bestuivende insecten bij hun pogingen om de kolf ontijdig te verlaten. Ook werd de hoge temperatuur in de kolf gememoreerd, deze kan soms wel oplopen tot 40° C. Op zichzelf is het feit, dat jonge, snel groeiende organen warmte voortbrengen, iets heel natuurlijks. Tenslotte werd gewezen op enkele verschillen in de bouw met die van de Gevlekte aronskelk, waarbij aangeraden werd, deze plant in mei ook eens wat aandachtiger te bekijken. Een andere plant, welke grote overeenkomst met de beide voorgaande vertoont, is *Dracunculus vulgaris*, deze is ge-neeskrachtig en komt o.a. in Oostenrijk voor.

In verband met bovenstaande deelde Br. Arnoud mede, dat spinneneieren, welke door een cocon omsloten zijn, zoveel warmte voortbrengen, dat ze in staat zijn de strengste koude te doorstaan. Ook vertelde hij, dat larven van een

bepaalde kokerjuffer, welke op de tentoonstelling van het Genootschap aanwezig waren, enkele maanden eerder ontpopten, dan normaal bekend is uit de vrije natuur. Hij dacht, dat dit zijn oorzaak had in de vrij hoge temperatuur van de tentoonstellingsruimte.

De heer Beerens, welke de laatste tijd een intensieve studie maakt van allerlei Coniferen, vertoonde kegels van *Cedrus libani* en *atlantica*.

Tenslotte deelde de heer Sterken mede, dat Forsythia op een gunstig gelegen plaats reeds sedert half november bloeide, vergissing met de Winterjasmijn was uitgesloten.

te Maastricht op 1 februari 1961.

Van Mevrouw E. Rijk - Pauw ontving het museum een partij boeken en tijdschriften, nog afkomstig uit de nalatenschap van wijlen majoor Rijk († 1950). In verband met het ruilverkeer zijn vooral welkom de oude Maandbladen. Het tijdschrift *Lambillionea* biedt ons de gelegenheid onze serie aan te vullen. Aan de gulle schenker onze welgemeende dank.

De heer Kemp doet de volgende mededeling: Sedert de grote spreekwenslaapplaats te Limmel-Maastricht niet meer betrokken wordt, meen ik, dat de reeds langer bestaande roestplaats tegen de helling van de St Pietersberg tussen het fort en de Mergelweg drukker wordt bezocht. Op 21 januari 1961 arriveerden hier tegen de avond maximaal een 10.000 vogels. Verder wil ik nog een paar vroege data van aankomst in het voorjaar vermelden: Op 15 april 1959 zag ik langs de Maas tussen Linne en Roermond één tortelduif. Twee andere waarnemers waren hier getuigen van. De Avifauna van Hens noemt van deze soort geen data van aankomst. In de buurt van de Maas bij Itteren nam ik op 17 maart 1956 één visarend waar.

De heer Stevens vraagt of een van de aanwezigen de wilde jonge zwanen heeft gezien, die op de Maas bij Maastricht zijn waargenomen, althans volgens een krantenbericht. Helaas kon uit dit bericht niets worden opgemaakt omtrent de soort van deze wilde zwanen. De heer van der Leeuw herinnert aan een ander bericht uit de krant, over een ijsvogel, die 's nachts een schuilplaats zocht tussen het dak en een landtaarn van een woonschuit in het kanaal te St Pieter. Bij het invallen van de vorst is het dier weggebleven.

De heer **Gijtenbeek** wijst op het teruglopen van het aantal vleermuizen, onder meer in de St Pietersberg. Men zoekt verband tussen deze teruggang en het kweken van champignons. Daarom laat hij tegenwoordig ontruimde kwekerijen schoonmaken, in de hoop de vleermuizen weer terug te krijgen. In Slavante trof men in zo een voor vleermuizen gereserveerde ruimte in januari 1959 2 dieren aan. Toen werd schoonmaak gehouden. In januari 1960 telde men 10 dieren, in januari 1961 meer dan 40!

De heer **Grégoire** vermeldt enkele vondsten van zeldzame varens van de heer **Snel**: Smalle beukvaren te Meerssen en Maastricht; gebogen beukvaren in het bos van Neer-Canne; Tongvaren op een muurtje van een losplaats van de Ned. Spoorwegen. Helaas is in het laatste geval het enige exemplaar in een terrarium terecht gekomen, zodat er geen bewijsstukken meer aanwezig zijn.

De zachte winter is er de oorzaak van, dat tal van planten bloeiend kunnen worden gevonden. De heer **Willems** noemt: speenkruid, primula, maagdepalm, boterbloem, viooltjes, gele helm-bloem, Bosanemoon, Kerstroos. Eigenlijk kunnen deze planten de hele winter bloeien, als het weer maar gunstig is.

De heer **Gijtenbeek** doet mededelingen over plannen om tot oprichting te komen van een afdeling in Maastricht van de Kon. Ned. Mij. van Tuinbouw en Plantkunde. Deze vereniging is oorspronkelijk gesticht, om personeel van grote buitens gelegenheid te geven, zich te bekwamen in hun vak. Tegenwoordig zijn er echter meer liefhebbers lid dan vaklieden. Men houdt geregeld lezingen, cursussen, excursie's, waarbij vooral de gekweekte planten de aandacht krijgen. Op de oprichtingsvergadering gaven zich niet minder dan 65 nieuwe leden op.

Aan het slot van de vergadering werden enkele nieuwe grammfoonplaten gedraaid met vogelgeluiden, uit de serie Kosmos, en werden enkele vogeldia's vertoond, afkomstig uit de handel.

te Heerlen op 8 februari 1961.

Zoals gebruikelijk is, had de heer **van Loo** weer een grote hoeveelheid bloeiende planten meegebracht uit de Botanische tuin te Terwinselen. Voor zijn collectie bestond dan nu ook weer grote belangstelling en deze geeft altijd

aanleiding tot het stellen van vragen en het voeren van een levendige discussie.

In verband met de getoonde *Erica carnea*, deelde **Dr. Dijkstra** mede, dat de laatste jaren merkwaardige vondsten van *Erica*-soorten gedaan waren op Terschelling en wel van *E. scoparia*, *ciliaria* en *cinerea*. De beide eerste zijn Midditerraan-Atlantische soorten; Terschelling ligt ver ten Noorden van de tot dusver bekende areaalgrens. De noordelijkst bekende groeiplaats van *E. scoparia* is Fontainebleau, van *E. ciliaria* is Zuid-West Engeland, West-Ierland, Bretagne. *E. cinerea* of Grauwe dopheide komt behalve in Spanje, Portugal, Atlantisch-Frankrijk, ook voor in geheel Britannië, Ierland en Zuid-West-Noorwegen, maar ook, als een hoogst merkwaardig geïsoleerde strook, ten Oosten van Belgisch Limburg, het Noorden van Nederlands Limburg en het aangrenzende deel van Rijnland Westfalen. Van deze strook is de plant dan wel bekend aan de leden van ons Genootschap. Ook is er nog een geïsoleerd gebiedje in West-Vlaanderen. Mogelijk zijn deze *Erica*-soorten als zaden tijdens de laatste oorlog door de bezetter aangevoerd met zand uit Frankrijk, dat diende om landmijnen te verpakken. (Zie verder Correspondentieblad van 1 febr. 1961).

De heer **Beerens** vertoonde enkele gallen op *Salix Caprea* en een misvorming bij een kersentak, vermoedelijk tengevolge van aantasting door Monilia.

De heer **Bult** vroeg om meldingen van overtrekkende kraanvogels (datum, uur, hoeveelheid exemplaren, windrichting en trekrichting). Hij had waarnemingen over een torenvalk bij het Kapellebos, tussen Heerlen en Schaesberg. Deze vogel had zich gespecialiseerd op het vangen van mussen, vinken, mezen en dergelijke kleine vogels. Deze torenvalk bad niet zoals gebruikelijk is bij de muizenjacht, maar vloog op geringe hoogte door het bos of nam een overzichtelijke positie in op een boomtak. Spr. vroeg zich af of de jachtmethode nu ook aangepast was. Enkele leden meenden, dat elke torenvalk op open terrein biddend op jacht is, maar zodra deze een beboste omgeving bereikt heeft, hij de andere methode gaat toepassen. Ook had de heer **Bult** een groot aantal putters waargenomen in de omgeving van het stort van Sm. Hendrik en had tevens opgemerkt, dat vogelliefhebbers er nog steeds op uit zijn deze te bemachtigen. Tenslotte was er nog een oncontroleerbare waarneming

over zeer grote vogels. Naar aanleiding van de omschrijving van de zegsman had de heer Bult menen te kunnen concluderen, dat het misschien ging om de Grote trap, echter jammer genoeg, had hij zelf de vogels niet gezien.

te Maastricht op 1 maart 1961.

De voorzitter toont enige klapperstenen, afkomstig uit het gemengd grind van Koningsbos en geschonken door de heer W. F e l d e r, alsmede een zeeëgel, *Echinocorys vulgaris*, uit het Gulpens krijt, Cr 4, van de groeve van de cementfabriek Liège te Hallembaye, B., en een ftaniet-breksie uit de grindhoeve Mamelis bij Vijlen, afkomstig uit het Onder-Carboon in België. Over het ontstaan van klapperstenen tast men nog in het duister. Mogelijk zijn de kern en de wand in twee etappes ontstaan. Een ftaniet is een verweerde breksie. De hoekige steenbrokjes zijn afkomstig uit de kolenkalk in België. Zij zijn samengekit door kiezelzuur.

Van het Geologisch Bureau in Heerlen ontving het museum een fraaie afdruk van een insekt, *Hadroneuria heidei* Laurentiaux, uit de mijn Wilhelmina, laag X Westphalien, Boven-Carboon. Dit insekt behoort tot de *Palaeodictyoptera*, een uitgestorven orde, die dicht stond bij de libellen, *Odonata*.

De heer van der Leeuw toont rijpe kegels van ceders, geplukt in de Libanon, *Cedrus libanetica* is in Libanon zeldzaam geworden. Bij Neurenberg is een bos aangeplant ten behoeve van de potlodenfabrieken van Faber.

De heer van Nieuwenhoven laat een eikelmuis zien, gevonden bij controle van nestkastjes

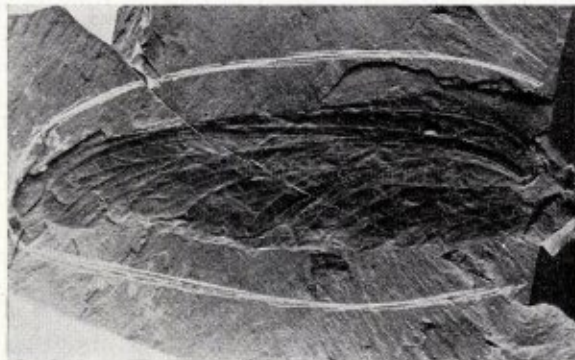
in het Cannerbos. In een ander kastje zaten twee dieren bij elkaar, uiteraard in diepe winterslaap. Deze dieren zijn in Zuid-Limburg plaatselijk helemaal niet zeldzaam. In het klooster Opveld te Heerlen, en ook in huize St Joseph te Heer heeft men er nog al eens last van op de fruitzolders.

De heer Kemp doet de volgende mededeling: Op 26 februari 1961 nam ik in de gemeente Nederweert ruim 200 kolganzen waar, *Anser albifrons*. In het artikel van Philippo en Mulder: Het voorkomen van de Europese Kolgans, in het bijzonder in Nederland, Limosa, 1960 p. 118, wordt Nederweert niet opgegeven als pleisterplaats van deze dieren in het winterseizoen. Bovendien worden de Limburgse gemeenten Horst en Sevenum zonder nadere toelichting onder de provincie Noord-Brabant gerangschikt. Verder wordt voor deze streek als aantal opgegeven „hoogstens enkele tientallen”, terwijl de genoemde waarneming slaat op ruim 200 kolganzen.

Als slot van de bijeenkomst vertoont de heer Willems kleurendia's van planten en landschappen uit België, Luxemburg, Frankrijk en Oostenrijk. Het was een aangename causerie, te meer omdat ieder aanwezige kon constateren, welke grote vorderingen de heer Willems had gemaakt op het gebied van de fotografie.

te Heerlen op 15 maart 1961.

De heer van Loo bespreekt uitvoerig de levenswijze van de half-parasiet *Viscum album*, Vogellijm. Deze plant kan door middel van zijn groene bladeren assimileren; aan zijn voedsterplant onttrekt hij water en zouten. Het zaad, dat door vogels verspreid wordt, behoeft om te kunnen ontkiemen niet een vogelmaag te passeren. Is het op een gunstige tak afgezet, dan kan het ontkiemen, hierbij buigt het worteltje zich naar de twijg en zuigt zich vast met een hechtschijfje. Uit het midden van deze ontwikkelt zich een verlengstuk, de z.g. duiker. Deze dringt precies door tot op het cambium; het volgend jaar groeit de nieuwe jaarring over de duiker heen, waardoor deze in het hout komt te liggen. Vanuit de eerste duiker ontwikkelen zich evenwijdig aan de voedstertak, schorswortels en deze zenden weer loodrecht op de tak nieuwe duikers naar binnen, en wel zo, dat deze later gevormde duikers steeds doordringen tot op het

Afdruk van de linkervleugel van *Hadroneuria heidei*.
Foto Geologisch Bureau.

cambium, waardoor het geheel nooit volledig door nieuw gevormd hout ingesloten wordt. Van hieruit ontstaan ook steeds nieuwe vogel-lijmplantjes, waardoor het begrijpelijk is, dat een vogellijm door uitsnijden moeilijk te verwijderen is.

Verder vertoont de heer van Loo weer een grote hoeveelheid planten uit de botanische tuin en geeft tekst en uitleg over hun kweekwijze en andere bijzonderheden.

Ook de heer Beerens laat enkele planten zien, o.a. een zeer fraaie fasciatie van *Forsythia* en een *Phellodendron*, kurkboom uit Japan, met elfenbankjes bezet. Men zal nagaan of deze paddestoelen inheems zijn of mogelijk uit Japan mee ingevoerd werden.

De heer Mientjes merkte een eik op, waarvan de schors getordeerd was. Hij vraagt of een dergelijke draaiing vaker voorkomt en hoe deze te verklaren is. De heer van Loo meent, dat iets dergelijks vaker voorkomt en vermoedt, dat de wind de oorzaak zal zijn van deze draaiing.

De heer Bex heeft voor een puzzle gezorgd en wel in de vorm van een vezelige massa (hen-nep?) met papierresten. Het is bewoond geweest door muizen, maar ook door hommels. Wie was de eerste bewoner?

Dr. Dijkstra laat een geranium (*Pelargonium*) zien, welke afgelopen zomer in de tuin gestaan heeft en daar geïnfecteerd werd door de Klavervreter *Orobancha minor*. Binnenshuis heeft deze bremraap zich gunstig ontwikkeld en bloeit reeds.

Verder informeert hij naar het voorkomen van zaadvorming bij Maagdepalm, *Vinca minor*. Dit verschijnsel moet zeldzaam zijn; hij nam dit afgelopen zomer waar in de Elzas.

Tenslotte trof hij op 16 febr. een hagedis aan op de wegsplitsing Heerlen-Brunssum en Heerlen-Heerlerheide. Het was *Lacerta vivipara*, welke hier niet zeldzaam is. Op het verschil met *L. agilis*, welke hier wel zeldzaam is, werd gewezen. Deze laatste, de zandhagedis, komt vermoedelijk voor in de omgeving van het stort van Sm. Hendrik en Dr. Dijkstra meent hem ook gezien te hebben te Bouwberg, Brunssum. Ook in de omgeving van Epen, zie „Ons krijtland”, van E. Heijmans, p. 59 (afbeelding) moet deze soort voorkomen. In de afgelopen zomer zag hij in de Elzas, hoe enige tientallen van deze soort onder een rotsblok vandaan kwamen. Ze gingen zich eerst zonnen gedurende een

minuut of tien. Het lichaam strekte zich breeduit om maar zoveel mogelijk warmte op te vangen. Waren ze voldoende op temperatuur gekomen, dan gingen ze pas op jacht. Uit de literatuur is bekend, dat hun lichaamswarmte in 20 min. opliep van 9 °C. tot 33 °C.

De heer Bult vertelt dat het uit de literatuur bekend is, dat jonge spechten weinig of geen vijanden hebben zolang ze nog in het nest zijn. In verband hiermee zouden deze vogels, in tegenstelling met andere soorten, in het nest zich vrij rumoerig gedragen. Het eerste is voor Heerlen en omgeving niet van toepassing, want alle hem bekende spechternesten werden door de jeugd uitgehaald. Als slot werden enkele grammofoonplaten gedraaid, welke geluiden van spechten en boomkruipers weergaven.

te Maastricht op 5 april 1961.

Bij de opening verheugt het de voorzitter bijzonder, een groot aantal medewerkers van het R.I.V.O.N. onder de aanwezigen te mogen opmerken. Zij zijn naar Zuid-Limburg gekomen voor onderzoeken over de dassen, over de beekfauna en over dierlijke resten, aanwezig in de Henkeput te Rijkholt, en afkomstig van dieren, die in de loop van eeuwen in deze put gevallen zijn. Deze zijn in zo een groot aantal aanwezig, dat men ernstig het plan meent te moeten overwegen, de put dicht te gooien. Dr. van Wijngaarden vraagt, of er iets bekend is van vroegere onderzoeken in deze put. Er blijkt n.l. reeds eerder in gegraven te zijn.

De voorzitter toont de pas uitgekomen Publicatie Reeks XII, en geeft een kort overzicht van de inhoud. Vervolgens toont hij enkele aanwinsten van de museumcollectie: een rietgans ♀, door de heer de Veen gewond aangetroffen op 12 januari 1961 in de Grote Peel bij Ospel. Hij heeft het dier bij zich in huis verpleegd, maar kon het dier niet redden. De Heer Hens heeft het dier uitvoerig onderzocht. Het blijkt de langsnavelige vorm te zijn, waarvan men vermoedt, dat zij tegenwoordig minder voorkomt dan in vroeger jaren. De heer de Veen voegt hier nog aan toe, dat zich in de Grote Peel nog enige honderden wilde ganzen 's winters ophouden: in hoofdzaak rietganzen, maar ook kolganzen en grauwe ganzen. Men treft de grauwe ganzen in de winter aan op de weilanden rond het reservaat, waar zij grazen.

Een matkopmees dood gevonden op een balkon van een huis aan de Maas te Maastricht, en een groenpootruiter, gekocht in Friesland, vormen verder nieuwe aanwinsten van de museumcollectie. De laatste vooral is een mooie aanvulling, naast de reeds aanwezige bosruiters en andere steltloperjes.

De Heer Stevens toont een wilde narcis, gevonden in het vroegere Borghaarderbos. De soort is daar gedoemd om te verdwijnen in verband met de aanleg van de nieuwe industriehaven. De plant groeit er al minstens 50 jaar. Bij een botanische inventarisatie bleek de wilde narcis ook voor te komen in de gemeente Wittem. De heren ter Horst en van Leeuwen van het Staatsbosbeheer en het R.I.V.O.N. konden verschillende vindplaatsen vaststellen. Volgens de heer Baggen uit Holset, die naast de paddepoel woont, bij de muur van het kerkhof, werden daar reeds in de 3e week van februari, tijdens de eerste periode van zeer mooi weer, fluïtende vroedmeesterpadden gehoord. De heer Baggen meent, dat het aantal vroedmeesterpadden in dit gebied vooruitgaat. Op 8 maart vond de heer ter Horst reeds in bloei in het zuidelijke geuldal de zinkboerenkers, en het longenkruid. Bij de Heimansgroeve waren toen honderden bruine kikkers in copula te zien. Op 1 februari trof hij in een naalddhoutbosje in de Wylrebossen een troep ransuilen aan van 15 stuks. Hij kon er een groot aantal braakballen verzamelen.

De heer Kemp zag op 1 en 8 maart 1961 bij Itteren een mannetje krakeend en een wijfje zaagbek. Gezien de grootte en de tekening van de kop determineerde hij het laatste dier als een wijfje. Op 2 april nam hij op dezelfde plaats een bonte strandloper waar en een groepje van tien kleine en bontbekplevieren. Op 3 april zag hij ten noorden van Roermond eveneens 2 bonte strandlopers. Al de exemplaren hadden reeds min of meer de bekende zwarte buikvlek. Ook zag hij weer scholeksters bij Roermond, op 12 maart 2, op 25 maart een, en op 3 april 2 stuks. Op 2 april zag hij te Oost-Eisden 2 gele kwikstaarten en op 3 april ten noorden van Roermond 2 oeverzwaluwen.

De heer Poot schenkt een mooi aantal kevers aan het museum, waarvan een deel nieuw niet alleen voor de collectie, maar ook voor de fauna van Nederland. Veel van deze dieren heeft hij op licht gevangen. Dit lukt natuurlijk alleen met

vliegende soorten, en op zoete zachte avonden, wanneer het pas donker gaat worden.

Tenslotte demonstreert Dr. van Nieuwenhoven een viertal levende dwergmuizen, gevangen door de heer F. Jansen onder een korenmijt te Waalzen. Van dit dier vindt men gewoonlijk alleen de rolronde nestjes, in graan- en rietvelden. Het diertje klimt uitstekend dank zij zijn lange staart, die als 5e hand fungeert. Dr. van Wijngaarden merkt nog op, dat men deze dieren uitstekend in gevangenschap kan houden; zij stinken niet en worden spoedig mak.

DARWIN IN MAASTRICHT?

door A. BROUWER

(Afdeling Historische Geologie en Paleontologie,
Rijksuniversiteit te Leiden)

In het decembernummer 1959 van het Natuurhistorisch Maandblad (48e jrg., nr. 11-12) wordt tweemaal melding gemaakt van een bezoek, dat Charles Darwin in 1854 of 1855 aan Maastricht zou hebben gebracht. Er staat iets over dit bezoek in het verslag van de lezing, die Dr. Schulte in de vergadering van 2 december 1959 in Maastricht hield (Natuurhist. Maandblad, 48: p. 136) en het bezoek is ook genoemd in het interessante artikel van Dr. Kruytzer, en wel in de schets van Henkelius (Kruytzer, 1959, p. 139). Deze beide mededelingen hebben mij bijzonder getroffen, omdat uit de talrijke gegevens, die over het leven van Darwin zijn gepubliceerd, nergens iets van een bezoek aan Maastricht blijkt. Lange tijd meende ik zelfs, dat de reis met de "Beagle" de enige gelegenheid was geweest, die Darwin buiten Groot-Brittannië had gebracht (Brouwer, 1959, p. 456). Dit laatste nu blijkt niet juist te zijn, want in een kort geleden verschenen opstel, "Darwin as a traveller", geschreven door een kleinzoon, vind ik, dat hij in zijn jeugd (dit zal dus vóór de reis met de "Beagle" zijn geweest, die hij in 1831 op 22-jarige leeftijd begon) de enige keer van zijn leven voet aan wal zette op het vasteland van Europa (Ch. Darwin, 1960, p. 129).

Darwin vestigde zich in 1842 in Down (Kent), waar hij een teruggetrokken leven leidde. Zijn zoon Francis heeft in *The life and letters of Charles Darwin* (vol. I, p. 330) een staatje gegeven van de reizen, die Darwin in de